

Andreja Legan Ravnikarⁱ

Monografija o slovenski literarni zapuščini nekdanjega Loškega gospostva

Akademikinja Marijo Stanonik, doktorico znanosti s področij literarnih ved in teologije, upokojeno redno profesorico za slovstveno folkloristiko, odlikuje neustavljiva delavnost. Vedno znova snuje in uresničuje svoje delovne načrte ter premaguje strokovne izzive na različnih znanstvenih področjih: v slovstveni folklori, literarni in kulturni zgodovini, celo domoznanstvu. Želja, da se pokloni svoji rodni dolini in njenim prebivalcem, ki so pustili neizbrisljivo sled v slovenski kulturi, je vzklikla že dolgo pred izidom monografije *Dar Poljanski dolini*.¹ Ko so končno dozorele okoliščine in se je avtorica povezala s pravimi ljudmi, ki so jo tudi finančno podprli, je dokončala, zbrala in ob njihovi strokovni pomoči uredila vse zapise, hkrati pa ugotovila, da je letnica izida 2024 nadvse primerna tudi v jubilejnem smislu. Takrat je namreč minilo natanko 1050 let od ustanovitve Loškega gospostva, 100 let od smrti velikega literata Ivana Tavčarja, pred 10 leti pa sta sklenila življenjsko pot ustanovitelj in profesor Oddelka za bibliotekarstvo na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani Branko Berčič in izvrstni, a še ne celovito raziskani in ovrednoteni pisatelj Vladimir Kavčič.

V obravnavanem delu je Marija Stanonik postavila spomenik svojim rojakom, prostoru in času na območju nekdanjega Loškega gospostva, ki sega od Škofje Loke kot njegovega središča do Ledin na skrajnem jugovzhodu in Bitenja na skrajnem severozahodu, z izpostavljenimi kraji: Žiri, Podgora, Hotavlje, Četena Ravan (Javorje), Poljane in Selca. Monografija kronološko zajema čas od poznega srednjega veka do sodobnosti. Za uvodom se zvrsti šestnajst poglavij, večinoma o slovenskih literatih, ki jih je v kanon

ⁱ ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša; andreja.legan-ravnikar@zrc-sazu.si; <https://orcid.org/0000-0002-1334-1360>

¹ Stanonik M. (2024). *Dar Poljanski dolini: besedna umetnost v porečju Poljanske Sore, s pogledom na Selško in zahod Sorškega polja: ob 1050-letnici Loškega gospostva, 100-letnici smrti Ivana Tavčarja, 10-letnici smrti Branka Berčiča, 10-letnici smrti Vladimira Kavčiča* (614 str.). SAZU, Knjižnica Ivana Tavčarja.

sprejela slovenska literarna zgodovina,² od znamenitega *Škofjeloškega pasijona* z začetka 18. stoletja do vključno jubilanta Vladimirja Kavčiča.

Prvo poglavje *O poetiki škofjeloškega pasijona* (Romuald Standreški, 1676 – 1748) predstavlja najstarejše ohranjeno slovensko dramsko besedilo, ki so ga s presledki dramsko poustvarjali že od prve polovice 18. stoletja, uprizoritve pa se nadaljujejo še v današnjem času. Avtorica ga obravnava s stališča motivne starosti in tradicije, medbesedilnosti in sožitja s folklorno poetiko.

V Bitnjah pri Škofji Loki je bil rojen jezuitski pridigar in pisatelj Jernej Basar (1683–1738), ki je več kot 500 pridig objavil v delu *Pridige iz bukvic, imenovanih Exercitia svetega očeta Ignacija, zložene na vsako nedelo čez lejtu* (1734). Avtorica ga predstavlja v poglavju *Jernej Basar med zaslužnimi pridigarji 18. stoletja (Bitnje pri Škofji Loki, 1683 – 1738, Ljubljana)*. V nasprotju s kapucinoma Svetokriškim in Rogerijem ga je pri obravnavah baročnega slovstva literarna zgodovina nekoliko puščala ob strani, vendar, kot pravi avtorica, povsem neupravičeno. Primerjalno z njima analizira Basarjev odnos do jezika oz. kultiviranega izražanja nasproti prostaškemu. V pridižnih besedilih odkriva folklorne obrazce, folklorne motive, npr. njegov odnos do ljubezenskih pesmi, neločljivost pridige od poučnih tem in moralno-etične problematike, z literarnoteoretskega stališča pa odpira še ne povsem razrešeno vprašanje, kako terminološko opredeliti pojme *eksempel*, *prigliha*, *priповest*, *historja*, *fabula* v pridižnih besedilih. Avtorica sporoča, da nudi obdobje protireformacije in baroka za slovstveno folkloristiko veliko bogatih virov, »le čez tisoče strani starega pisanja se je treba prebiti«.

Nedokončan portret Martina Nagliča (Žiri, 1748 – 1795, Ljubljana) je M. Stanonik izluščila iz pregleda bogate korespondence M. Nagliča z baronom J. A. Erbergom, lastnikom gradu Dol (Lustall), iz obdobja od 1780 do 1794, in iz njegove oporoke. Predstavila je življenjsko in poklicno pot

² Avtorica opozarja, da njen izbor še zdaleč ni izčrpen, saj v monografijo niso bili uvrščeni vsi literati in drugi umetniki s tega področja. Vseslovenski pomen za slovensko kulturo imajo gotovo tudi pesnik Ahac Steržinar (1676–1741) s Suhe, filozof Aleš Ušeničnik (1860–1952) iz Poljan, mladinski pisatelj Leopold Suhodolčan (1928–1980) iz Žirov in mnogi likovni umetniki, npr. brata Šubic, Anton Ažbe, Sedeji idr. (Stanonik 2024: 10).

tega duhovnika, jezuita in pesnika, ki je pod vplivom narodnoprerodne miselnosti nekaj pesmi objavil v Devovih *Pisanicah*. Šestinosemdeset pisem predstavlja avtentičen vir za etnološko raziskavo vsakdanjega življenja na Slovenskem v času razsvetljenstva, tudi višjih slojev, o katerih tovrstna študija še ni bila napisana (Stanonik 2024: 59).

Naslednje poglavje predstavlja obsežen *Literarni portret Antona Žaklja – Rodoljuba Ledinskega (Ledine, 1816 – 1868, Veliki Trn nad Krškimi)*. Duhovnik, pesnik in zbiralec ljudskih pesmi je bil v slovenski literarni zgodovini dolgo prezrt, kar je mogoče pojasniti z dejstvom, da njegove pesmi niso nikdar izšle v samostojni zbirki, redke objavljene pa so raztresene v publicistiki, npr. v *Novicah*. Dolg do rojaka skuša avtorica poravnati z natančno analizo njegove ustvarjalne poti, kot jo razkriva pesniška zapuščina, ki je predstavljena v tem poglavju. Njeno prizadevanje za večjo prepoznavnost pa presega golo znanstveno obravnavo, saj je bila pobudnica in soorganizatorica simpozija *Anton Žakelj – Rodoljub Ledinski in njegov čas* (2022), v sklopu katerega je nastala istoimenska monografija. S tem so udeleženci poskrbeli, da je Anton Žakelj končno prodril v slovensko literarno in kulturno zavest.

V poglavju *Iz pesniške delavnice Antona Žaklja – Rodoljuba Ledinskega*, ki je organsko nadaljevanje prejšnjega, se seznanimo s celovito raziskavo njegovega pesniškega opusa, obravnavanega v kronološkem vrstnem redu nastajanja pesmi. Avtorica predstavi črkopis in jezikovne značilnosti, z literarnega stališča pa analizira pesmi po kronologiji nastajanja, glede na motiviko, poetiko, žanrska vprašanja in medbesedilnost.

Jernej Lenček, Slovenski romar in žirovski svet (Brezovica pri Ljubljani, 1827 – 1861, Pivka) prikazuje duhovnika in pisatelja, ki je za leti 1857 in 1858 uredil »koledar v poduk in kratek čas« *Slovenski romar*. To je nadvse koristen zgodovinski vir za etnološke raziskave, npr. kot vir za vprašalnice v *Etnološki topografiji slovenskega etničnega ozemlja: rastlinski, živalski svet, vreme, tehnika*; ima funkcijo pedagoškega pripomočka in praktičnega priročnika (*praktika* > *pratika*). M. Stanonik je posebno pozornost posvetila Lenčkovemu najobsežnejšemu (domoznanskemu) članku *Žirovski svet* o mikrotoponimiji, ki ga odlikuje za tisti čas moderen raziskovalni pristop, saj je nastal na podlagi terenskih raziskav. Avtorica poudarja, da gre za obetavnega, žal prezgodaj umrlega slovenskega kulturnega delavca,

ki sodi »v množico tistih, katerih žrtve podcenjujemo, omalovažujemo in nehvaležno pozabljamo«, brez katerih pa ne bi bilo kontinuiranega razvoja naše kulture niti ne naših ustvarjalnih vrhov.

Poglavje *Gregor Krek, prvi univerzitetni profesor slavistike v Gradcu (Četena Ravan, 1840 – 1905, Gradec)* je izčrpna razprava (na 66 straneh) o tem znamenitem slovenskem filologu in pesniku. Obravnava posamezne postaje njegove bogate življenjske in strokovne poti: rojstvo in šolanje umešča v čas in prostor razgibanega političnega, gospodarskega in kulturnega življenja (revolucionarno leto 1848), za katero je značilen razmah slovenskega časopisja, po vzoru evropskih romantičnih tokov pa se je načrtno zbiralo slovensko ljudsko slovstvo in pridobivalo avtentično etnološko gradivo ob različnih običajih, praznikih, družabnih dogodkih, predvsem na slovenskem podeželju. Posebno mesto si Krek zasluži z ustanovitvijo stolice za slovansko jezikoslovje in literaturo na graški univerzi, na kateri je bil prvi univerzitetni profesor in predstojnik slovanskega inštituta. V okviru slovanske filologije se je ukvarjal z zgodovino jezika, etimologijo, tudi s slovstveno folkloro (v povezavi s slovansko mitologijo) in literarno vedo. Bil je narodno zaveden slovenski izobraženec in hkrati socialno občutljiv dobrotnik, ki je revnim nadarjenim slovenskim študentom pomagal do izobrazbe. Njegovi učenci in nasledniki, kot so Vatroslav Jagić, Karel Štrekelj, Matija Murko in Vilko Novak, pričajo, da je svoje bogato znanje znal deliti, mlade je spodbujal k raziskovanju in preseganju dotedanjih znanj.

Tudi naslednji dve poglavji, ki sta posvečeni v slovenski literarni, kulturni in politični zavesti dobro znanemu Ivanu Tavčarju, pričakovano izstopata po večjem obsegu – vsako ima približno 70 strani. *Prostor in čas v Tavčarjevi poljanski literaturi* je osredinjen na krajevna in nekrajevna lastna imena v rodni Poljanski dolini (Žiri, Loško pogorje, Blegoš, Zala, Visoko), iz katerih je črpal čudovite literarne podobe. V ospredju je motivika narave (zemlja, cvetje, gozdno in sadno drevje), naravni, vremenski pojavi (veter, bliskanje, grom, voda, plazovi), živalski svet divjih in domačih živali. Tavčar se je posvečal različnim obdobjem slovenske zgodovine: zanimal ga je čas reformacije in rekatolizacije v 16. in 17. stoletju ter tudi socialne, gospodarske in nacionalne razmere njegovega časa (propadanje kmetij, razmerje med slovenščino in nemščino ter jezikovne posebnosti).

Naslov naslednjega poglavja *Tavčarjev slavospev Poljanski dolini: Kadar zopet pridem v rojstno krajino, me v hipu obdajo otroška leta* (Ivan Tavčar, *Cvetje v jeseni*, 1917) napoveduje bistvo tega prispevka. Njegovo najbolj splošno znano povest *Cvetje v jeseni* Marija Stanonik »secira« z interdisciplinarnega vidika ter kljub mnogim predvsem literarnozgodovinskim obravnavam in medijski izpostavljenosti (v povezavi s filmsko upodobitvijo zgodbe) še vedno odkrije kaj novega. V prispevku raziskuje dinamiko domoljubja pri Tavčarju: od rodovne razsežnosti in veroizpovedi prek slovenske narodne zavesti do lokalpatriotskega vidika domoljubja. Tudi iz njegovih drugih literarnih del (*Povesti iz loškega pogorja* oz. preimenovano *Med gorami*) je mogoče izločiti etnološke podatke o materialni kulturi naših prednikov v 19. stoletju, kot so stavbna dediščina in notranja oprema, različna kmečka in gospodinjska opravila po letnih časih, ljudsko zdravilstvo in prehrana, oblačilna kultura, kmečko družinsko življenje in ljudi na robu, ženitve in pogrebi, verovanje (pritrkavanje, romanja) in vraževerje, vedeževanje, likovna umetnost in plesna folklor. Avtorica se posveča tudi odkrivanju elementov slovstvene folklorie pri Tavčarju: prepozna folklorne obrazce (vzdevki, pozdravi, kletvice, rekla in pregovori, zagovori in uroki) ter folklorne pripovedi (bajčne pripovedke, strašljiva povedka, šaljiva povedka). Izpostavlja širši javnosti nepoznane narečne izraze iz poljanskega govora, ki jih pritegne v slovaropisno obravnavo na kar desetih straneh, npr. *ruska* ,mravlja‘, *žival* ,ljubkovalnica za otroka, dekle‘, *kočemajka* ,vrhnji del ženskega oblačila; majica, bluza‘, *sadje* ,sadno drevje, praviloma jabolka‘ (sadjevec). V delih opaža tudi druge jezikovne posebnosti: novotvorjenke, posebne oblikoslovne končnice, stilno in časovno zaznamovane besede (ilirizmi, nenavadne tujke).

Luka Pintar, prvi raziskovalec poljanskega narečja (*Hotavlje*, 1857 – 1915, *Ljubljana*) je bil jezikoslovec, literarni zgodovinar in zbiralec narečnega besedja poljanskega in žirovskega govora. Zbirko je posredoval Maksu Pleteršniku kot prispevek za nastajajoči *Slovensko-nemški slovar* (1894–1895), v katerega je urednik uvrstil kar 757 besed (z oznako *Polj.*). Načrtoval je pripravo poljanskega narečnega slovarja, pri čemer je odkril in opisal glasoslovno posebnost znotraj slovenskih narečij, tj. ponaglasne dolžine v poljanskem in žirovskem govoru. Pomemben je tudi Pintarjev prispevek sedmih pesmi v Štrekljevo zbirko *Slovenske narodne pesmi* (1895–1923).

Poglavje *Janez Evangelist Krek s sebi enakimi iz Loškega gospostva* (Sv. Gregor, 1865 – 1917, Šentjanž) popisuje Krekove stike z različnimi izobraženci, ki so bili doma z območja nekdanjega Loškega gospostva. Njegovo pot so zaznamovala srečanja in pisni stiki s poljanskimi rojaki: pisateljem in politikom Ivanom Tavčarjem, duhovnikom Andrejem Kallanom, slavistom Francetom Koblarjem, pesnikom in duhovnikom Luko Jeranom, zgodovinarjem Francem Kosom, filozofom in teologom Alešem Ušeničnikom, narečnim pesnikom Francem Vidmarjem - Pustotnikom, profesorjem Ivanom Dolencem ter v malo bolj oddaljenih Doslovčah rojenim pisateljem in duhovnikom Franom Saleškim Finžgarjem.

Naslednje poglavje *Janez Evangelist Krek v slovenski literaturi in literarni vedi* predstavlja Krekovo literarno dejavnost: pesništvo, dramatiko in pripovedno prozo. Krekove objave v publicistiki so bile v svojem času precej odmevne, saj se je aktivno odzival na aktualno politično dogajanje: prek komentiranja gospodarskih, političnih in verskih razmer je javno prebujal socialno zavest tako slovenskega delavca kot tudi izražal skrb za zadolženega in propadajočega kmeta. Sledijo predstavitve sodobnikov Janeza E. Kreka, s katerimi je tvorno sodeloval: Ivana Cankarja, Otona Župančiča, Alojza Gradnika, Frana Saleškega Finžgarja, Ivana Preglja. Avtorica poudari, da se je Krek mnogih ljudi osebno globoko dotaknil, saj so se ga še po smrti pogosto spominjali.

Neutešeno hrepenenje Tineta Debeljaka (Škofja Loka, 1903 – 1989, Buenos Aires, Argentina) upodablja pretresljivo obdobje slovenske zgodovine med 2. svetovno vojno in takoj po njej. Svojo veliko bolečino ob posthumnem poniževanju premaganih Slovencev, ko jim je zmagovalna stran odrekala tudi civilizacijsko pravico do groba, je pesnik Tine Debeljak prelil v monumentalno pesnitev *Velika črna maša za pobite Slovence* (leta 1949 objavljena pod psevdonimom Jeremija Kalin). Ko avtorica analizira najbolj pretresljive odlomke, se pod njimi grafično izriše (trikrat po) ena solza in se besedilo do konca (vsakokratne) strani pretrga, kar spominja na kratek predih, nekakšno minuto molka v spomin na žrtve. Izpostavlja zgodovinsko razsežnost nastanka epa, religiozno in literarno razsežnost besedila. Analizira skrbno izbrano besedje pesnitve (tudi izbiri latinskih odlomkov), posebej novotvorjenke, stilno zaznamovane besede, komentira pesniške oblike, kompozicijo, stilne in ritmične postopke, barvno in grafično simboliko, medbesedilnost (antična plast, svetopisemska plast,

folklorna plast, povezana s starodavnim slovenskim izročilom, literarna klasika: Prešernov Krst pri Savici). Iz vseh analiziranih odlomkov je čutiti, da je pesnik Debeljak močno pogrešal domovino in domačo pokrajino, rojake in slovensko govorico, ki jo je skrbno gojil tudi v izseljenstvu.

Razprava (*Ob*)up Kavčičeve Pustote (*Podgora, 1932 – 2014, Ljubljana*) se pogloblja v monumentalno delo Vladimirja Kavčiča, roman *Pustota*, ki se, tako kot veliko njegovih knjig, ukvarja s prelomnimi dogodki v slovenski zgodovini. Dogajanje sega v 18. stoletje, v čas po znamenitem tolminskem puntu, ki je bil leta 1713 zatrt, njegovi akterji pa so se skozi desetletja soočali s tragičnimi posledicami: v obliki izгона iz domačega kraja na že dvakrat opuščeno domačijo Pustota in stalnega boja za preživetje. Nanje so se zgrinjale usodne nesreče: izgon sina v vojsko, naravne ujme, bolezni, pri čemer pisatelj izpostavlja emocije romanesknih oseb, njihovih polzavestnih stanj, s plastjo folklorne pa se koprena irealnosti prenaša tudi na njihovo okolje. Avtorica opozarja na različne prvine tega poetično najbolj dognanega Kavčičevega dela: besedišče (arhaizmi), glasovne figure, skladenjske posebnosti, ponavljanja, barvne epitetone, primere, personifikacije, simboliko.

Naslednje poglavje, *Strah in pogum v literarnem opusu Vladimirja Kavčiča*, se nanaša na 16 naslovov njegovih literarnih del. Motiv strahu je prisoten v trilogiji o Jakobih iz obdobja 18. stoletja: *Pustota*, *Somrak* in *Vrnitev v izginule kraje*. Isti motiv z različnimi odtenki na fiziološki in psihološki ravni je konstantno prisoten tudi v Kavčičevi literaturi o 20. stoletju: *Sreča ne prihaja sama*, *Čez sotesko ne prideš*, *Žrtve*, *Ne vračaj se sam*, *Zapisnik*, *Prihodnost, ki je ni bilo*, *Tja in nazaj*, *Od tu dalje*, *Minevanje*, *Od nikoder do nikamor*. Avtorica poudarja pisateljev pogum, da je tematiziral strah kot bivanjsko razsežnost slehernika, ne glede na to, na kateri strani se je znašel v mejnih situacijah, do katerih prihaja v vojnem dogajanju. Motiv poguma, ki se pojavi veliko redkeje, je najbolj izpostavljen v *Pustoti*.

Enigmatična poezija Franca Kopača (Kranj, 1954 – 2008, Žiri) predstavlja sklepno poglavje monografije. Avtorica skuša iz pozabe iztrgati neznanega pesnika, ki ga na spletu najdemo le na seznamu slovenskih pesnikov na Wikipediji, celo z napačnim rojstnim podatkom 1953. Predstavlja njegovo pesniško zbirko *In hvaljeno nosi v sebi* (1983): kompozicijo, zgodovinsko motiviko, duhovnost, tematiko družine in ljubezni. Zbirko *Šmarnična*

romanja analizira po vseh postajah tradicionalnega romanja iz Žirov na Brezje. Po zaslugi žirovskih rojakov (*Žirovski občasnik*) so v letih 1993, 1994 in 2009 izšle še tri Kopačeve pesniške zbirke.

Vire in literaturo avtorica monografije navaja v naslednjem razdelku na 22 straneh, ločeno po posameznih poglavjih. Ta so namreč, preden jih je povezala v celoto s skupnim imenovalcem Loško gospostvo, izhajala v različnih letih, prvo v letu 1979, večinoma pa po letu 2006 v zbornikih, pripravljenih po znanstvenih posvetih ob različnih obletnicah ali drugih aktualnih priložnostih, manjkrat v periodičnih publikacijah. Štirje članki, torej četrtna poglavij, pa so objavljeni prvikrat: dve enoti o Ivanu Tavčarju ter po ena o Luku Pintarju in Francu Kopaču. V sklepnem delu je objavljeno razčlenjeno kazalo po posameznih podpoglavjih znotraj poglavij, kar je nadvse dobrodošlo za bralca, ki ga zanimajo posamezni segmenti z informacijami zgoščenih besedil (kar je prepoznaven avtoričin slog), predvsem pa na enostaven način dobi celovit vpogled in pregled nad obravnavano problematiko.

V dodatnem razdelku *O avtorici ob rob* izvemo marsikaj zanimivega, česar ne moremo razbrati iz suhoparnih biografij na uradnih predstavitvenih straneh znanih Slovencev. Prvi je prispevek France Buttolo *Notranja zgradba pesniške zbirke Raztrgane korenine* (1997) Marije Stanonik. Vsebuje analizo 30 prvikrat objavljenih kratkih pesmi, razdeljenih na 4 cikle. Prvi cikel *Puščava* je povezan s temami samote, izgubljenosti, iskanjem življenjskega smisla in smrti. Po pomenu najpomembnejši je drugi cikel z istim imenom kot pesniška zbirka, v katerem se lirski subjekt sprašuje, kako sploh preživeti oz. obstati. Sledi ljubezen kot subjektovo življenjsko načelo v tretjem ciklu – *Lakota* in postsimbolistična pesniška načela v zadnjem ciklu – *Prah*. O liriki Marije Stanonik piše tudi Miroslav Slana - Miros, posamezni odzivi na pesniško zbirko iz leta njenega izida (1997) pa so zbrani v nadaljevanju. Nehote se vsiljuje misel, da se je avtorica monografije s pesniško zbirko tudi sama poklonila svoji rodni dolini.

Kot je razvidno iz kolofona in uvodnih besed, je monografijo uredila avtorica, v sodelovanju z izkušeno oblikovalko, domačinko Nino Drol, kar je opravljeno nadvse skrbno in premišljeno. Jezikovni in bibliografski pregled je kljub velikemu obsegu prek 600 strani zelo natančen; pripravila sta ga slovenistka Marija Samec in izvrstni bibliograf Drago Samec. Prav tako

so bile premišljeno izbrane fotografije za čudovito naslovnico ter notranje (sprednje in zadnje) platnice, kakor tudi posnetki nepremične snovne kulturne dediščine (rojstne hiše literatov, lokalni sakralni objekti), ki jih je posnel ali pridobil cenjeni fotograf Andrej Ferfila. Dodajmo, da bi jih bilo lahko še več, kajti slikovno gradivo (npr. podobe pokrajine in njenih detajlov, kmečkega gospodarstva idr.) je za bralca vedno zanimiva popestritev.

Monografija ni namenjena samo bralcem, ki so kakor koli povezani s Poljansko dolino in za katere ima delo še dodaten čustveni pomen, temveč nagovarja vsakega Slovenca, da se zave svojih korenin, da zna ceniti svojo zgodovino, vztrajnost, žilavost in sposobnost preživetja naših prednikov v najtežjih okoliščinah, pri čemer so razvijali narodno samobitnost, svoj jezik in kulturo. Ne poznam nobene slovenske doline ali pokrajine (ali pa je to samo odraz mojega nepoznavanja), ki bi ji pisec z izčrpno predstavitevijo tam rojenih (predvsem) literarnih ustvarjalcev postavil tako veličasten spomenik. Knjiga si zasluži mesto v vsakem gospodinjstvu v teh krajih (seveda ne samo tam), kot odraz ponosa in zdrave samozvesti, kaj so dosegli predniki. Iskrene čestitke avtorici Mariji Stanonik za oživljanje njihove ustvarjalnosti in ohranjanje spomina nanje.